

การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

CHANGES IN MUSIC CULTURE OF HMONG ETHNIC GROUP

IN THE UPPER MEKONG BASIN

วรพจน์ มานะสมปอง

WORRAPOJ MANASOMPONG

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี

CHALERMSAK PIKULSRI

สุรพล เนสุสินธุ์

SURAPON NESUSIN

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

KHON KAEN UNIVERSITY

รับบทความ : 1 มิถุนายน 2564 / ปรับแก้ไข : 4 สิงหาคม 2564 / ตอรับบทความ : 13 กันยายน 2564

Received : 1 June 2021 / Revised : 4 August 2021 / Accepted : 13 September 2021

บทคัดย่อ

การสร้างความรู้เข้าใจอย่างถ่องแท้ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมดนตรี นำมาสู่การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ศึกษาสังคีตลักษณะและบทบาทหน้าที่ของดนตรี และศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรี กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสำรวจ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยลงพื้นที่ภาคสนามทำการสัมภาษณ์ในเขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภาคเหนือของราชอาณาจักรไทย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของดนตรีปรากฏอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ รูปแบบของตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่า และที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ การอพยพ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 2) ด้านสังคีตลักษณะเป็นการสืบทอดแบบมรดกซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับขนบจารีตธรรมเนียมปฏิบัติ และประเพณี รวมถึงมีการสอดแทรกข้อห้าม ขอนิยม และข้อปฏิบัติ 3) การนำบันไดเสียงแบบเมเจอร์มาใช้เพิ่มเติมจากบันไดเสียงไมเนอร์ ซึ่งการใช้ระบบเสียงที่มีการสืบทอดกันมาแบบดั้งเดิมก็ยังคงปรากฏเพียงแต่ได้รับความนิยมลดน้อยลงไป โดยใช้ในเทศกาล โอกาสพิเศษ และพิธีกรรมสำคัญเท่านั้น ดังนั้นความคาดหวังในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนอย่างมั่นคง จึงเป็นการฝากความหวังไว้กับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

คำสำคัญ : ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, สังคีตลักษณะ, การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรี, ลุ่มน้ำโขงตอนบน

ABSTRACT

To genuinely understand of the changing of the Hmong musical art and culture, this research aims to study the historical background of the identity of musical characteristic and the role of music, and to study the changing of musical culture of the Hmong tribe in the upper area of the Mekong River. 30 informants were specifically chosen for the study. The data were collected from the questionnaire and the in-depth interview with the Hmong informants, which were approved by three experts. Field study was used to collect data in The People Republic of Laos and the Northern part of Thailand. Also, content analysis was used to analyze the data. As a result of the analysis, it was found that 1) there were two types of Hmong musical background in the form of folk tale and legends, which are related to the Hmong historical background, the migration, and the political change, 2) Hmong musical form are handed down from generation to generation through oral tale which is related to Hmong tradition and practice, including the do's and don'ts practice rules, and 3) Hmong musicians have added the major scale into the Hmong music. Traditional Hmong music is still played but it has become less popular, because it is only played on ritual occasions and special ceremony. Thus, it is expected that the existence of Hmong musical art and culture in the upper Mekong River area and the Northern region of Thailand depend on the younger generation of Hmong.

Keywords : Hmong ethnic music, Musical identity, Evolution of musical culture, The upper Mekong basin

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong) จัดว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในกลุ่มตระกูลจีน (Main chinese) อยู่ในหมวดภาษาม้ง-อิวเมียน ซึ่งมี 2 กลุ่มชาติพันธุ์ (The hmong-iuwmien language family) และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อิสระกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในภูเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาอย่างยาวนาน (Young, 1962, p. 1) กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อพยพลงมาจากทางใต้ของจีนตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่สงบทางการเมืองภัยสงคราม และการกดขี่จากภาครัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงเดินทางผ่านเส้นทางของการค้าฝิ่นในสมัยนั้นข้ามลำน้ำหยวนลงมาเข้าสู่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Wichat, 2014, p. 35) และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณแขวงเชียงขวางตามลำดับแล้วจึงหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการอาศัยอยู่และการเพาะปลูก ปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจำนวนมากอาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรไทย และประเทศที่สาม เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น สาเหตุการแพร่กระจายหรือการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ผ่านมามีความเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย เช่น สงคราม ความรุนแรง ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ พื้นที่ทำกิน และวิถีการดำรงชีวิต การอพยพเพื่อหาพื้นที่ทำการผลิตแห่งใหม่ ทำให้บุคคลภายนอกมองวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งว่าเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีหรือเป็นเรื่องที่ยึดติดกับสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในขณะเดียวกันก็มองว่าระบบการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งขึ้นอยู่กับกระบวนการเพาะปลูกและการผลิตฝิ่น จึงเป็นเหตุผลทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการอพยพเพื่อหาพื้นที่ทำการผลิตใหม่บ่อย ๆ ปัจจุบันชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่ใหญ่ที่สุดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ที่แขวงเชียงขวางและนครหลวงเวียงจันทน์ ในราชอาณาจักรไทยอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ พะเยา และน่าน เป็นส่วนใหญ่ (Sae Vang, Interview, December 18, 2020) ในด้านดนตรีก็ถือเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดนตรีเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อเป็นสื่อติดต่อกัน

ระหว่างมนุษย์กับจิตวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าจะช่วยคลอบคลำให้เกิดความสุขหรือความทุกข์กับคนในสังคม คนตริยังใช้เพื่อความบันเทิง เป็นลักษณะคนตริแบบดั้งเดิม ไม่มีการนำมาผสมผสานกับคนตริในสังคมยุคใหม่ เนื้อหาของท่วงทำนองมีการสอดแทรกเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ตำนาน วิถีชีวิต ประสบการณ์ต่าง ๆ จึงกล่าวได้ว่าคนตริแต่ละอย่างต่างมีลักษณะเฉพาะและสอดคล้องเชื่อมโยงกับกฎระเบียบในสังคมที่กำหนดไว้ จากอดีตอันยาวนาน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนตริ วิถีชีวิตและความเชื่อหลอมรวมเป็นสังคมจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ (Kawla, 2010, p. 3)

จากการเปลี่ยนแปลงไปของบริบททางสังคมรวมถึงวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ซึ่งปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของสังคมโลกที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทั้งทางตรงและทางอ้อม (Runghirun, 2006, p. 116) ปรากฏการณ์เช่นนี้ย่อมมีผลสืบเนื่องถึงรูปแบบของวิถีการดำรงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบในทางวัฒนธรรมคนตริและบริบทที่เกี่ยวข้องซึ่งการเปลี่ยนแปลงในทางวัฒนธรรมคนตริที่มีความสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตเช่นนี้ ย่อมที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบทางด้านอัตลักษณ์ในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนอย่างชัดเจน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดคำถามในทางมานุษยวิทยาที่วิพากษ์ที่น่าสนใจ อันนำไปสู่ปัญหาในการวิจัยว่า การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร สภาพของการดำรงอยู่ระหว่างคนตริกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนปัจจุบันเป็นอย่างไร เหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ในประเด็นด้านประวัติความเป็นมา สังคัตลักษณ์และบทบาทหน้าที่ และการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมคนตริ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคาดหวังที่จะให้เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้และครอบคลุมในด้านศิลปวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน
2. เพื่อศึกษาสังคัตลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

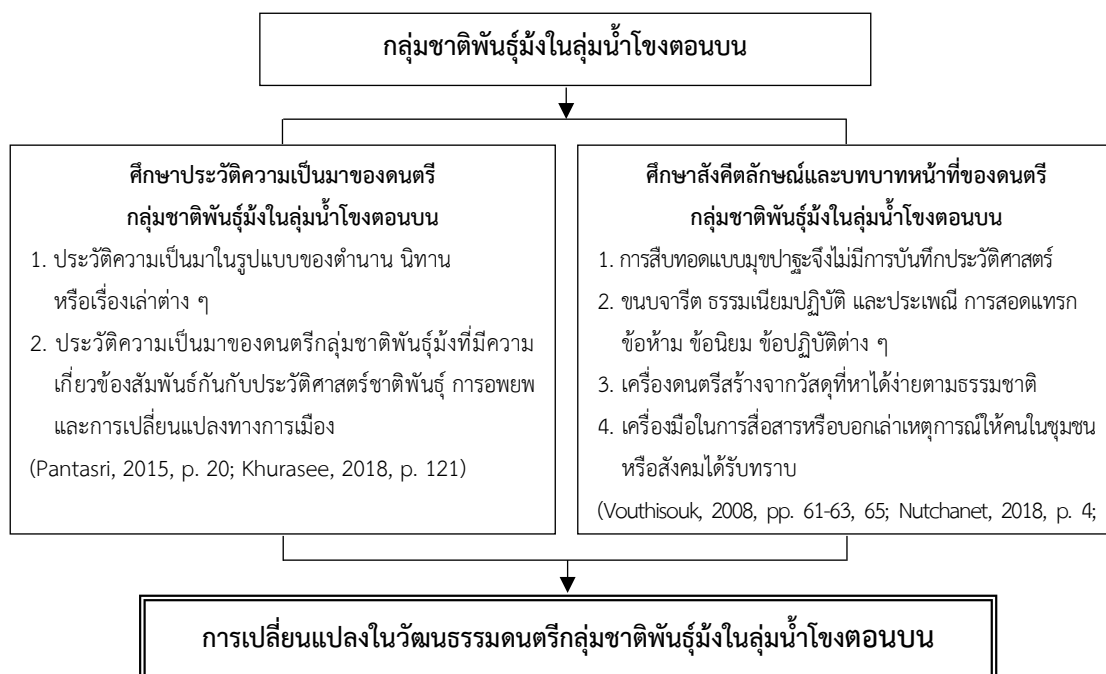
ประโยชน์การวิจัย

1. ทราบประวัติความเป็นมาของคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน
2. ทราบสังคัตลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน
3. ทราบการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมคนตริกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหลัก ได้แก่ ทฤษฎีประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่จะนำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์วิทยาและวัฒนธรรม ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นเมื่อกลางศตวรรษที่ 19 และสืบเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงลักษณะของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางประวัติศาสตร์ (Pantasri, 2015, p. 20) ทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน (Khurasee, 2018, p. 121) ทฤษฎีรูปแบบวัฒนธรรม

เป็นวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีลักษณะที่ขบด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีการจัดหมวดหมู่เครื่องดนตรี และทฤษฎีการวิเคราะห์ดนตรี (Vouthisouk, 2008, pp. 61-63) ทฤษฎีเสริม ได้แก่ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Vouthisouk, 2008, p. 65) และทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Nutchaneet, 2018, p. 4) แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยดนตรีวิทยา (Somchandra, 2020, pp. 130-133) ในการวิจัยดังกล่าว สามารถแสดงกรอบแนวคิดได้ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงศึกษาในเขตพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และภาคเหนือของราชอาณาจักรไทย ประกอบด้วย 1) แขวงเชียงขวาง ได้แก่ เมืองปาก คือ บ้านคู บ้านต้า บ้านนาคำแพง บ้านบวกกบ บ้านคังโดน และในบริเวณเมืองคูน คือ บ้านโพนแยง รวม 6 หมู่บ้าน 2) นครหลวงเวียงจันทน์ ได้แก่ เมืองไชยธานี คือ บ้านโพนงาม บ้านหนองสองห้อง บ้านท่าดินแดง บ้านสมสมัย และบ้านท่าเกลี้ยง รวม 5 หมู่บ้าน 3) จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ คือ บ้านป่าไผ่ และตำบลเข็กน้อย คือ บ้านเข็กน้อย รวม 2 หมู่บ้าน 4) จังหวัดพะเยา ได้แก่ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ คือ บ้านร่องสำน และตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง คือ บ้านคอดยาว รวม 2 หมู่บ้าน และ 5) จังหวัดน่าน ได้แก่ ตำบลปากกลาง อำเภอปัว คือ บ้านน้ำเปิน บ้านค้ำฮ่อ และบ้านสวนทราย รวม 3 หมู่บ้าน
2. ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive selecting) โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม รวมจำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ให้อข้อมูลในเชิงลึกและสำคัญเกี่ยวกับดนตรี

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง นักมานุษยวิทยา นักประวัติศาสตร์ ผู้นำชุมชน และนักปราชญ์ของชุมชน จำนวน 10 คน
2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ได้แก่ นักดนตรี และผู้ประกอบการหรือ ผู้นำจัดกิจกรรม จำนวน 10 คน และ 3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่ขอบเขตวิจัย มีความรู้ความเข้าใจ มีความสนใจ และมีประสบการณ์โดยตรงที่เกี่ยวข้องกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสำรวจแบบมีโครงสร้าง เป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยมีขอบเขตของการสำรวจในด้านบริบทพื้นที่วิจัย สภาพสังคมและวัฒนธรรม และบทบาทหน้าที่ของดนตรี กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภาคเหนือของราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน
2) แบบสังเกต (Observation) แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ประกอบด้วย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ได้แก่ กิจกรรมที่สังเกต วัน เวลา สถานที่ บุคคลผู้ให้ข้อมูล เนื้อหาสาระที่ทำการสังเกต การมีส่วนร่วมในกิจกรรม บรรยากาศในการจัดกิจกรรม กิจกรรมประกอบการสังเกต และปัญหาอุปสรรคในการสังเกต และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) (Chantavanich, 2004, p. 45) ได้แก่ กิจกรรมที่สังเกต วัน เวลา สถานที่ บุคคลผู้ให้ข้อมูล เนื้อหาสาระที่ทำการสังเกต ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในด้านสังคีตลักษณ์ กิจกรรมประกอบการสังเกต และปัญหาอุปสรรคในการสังเกต และ 3) แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured interview) โดยมีข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ บริบททางสังคม วัฒนธรรม พื้นที่ และข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Non-structured interview) (Kaiyawan, 2007, pp. 48-50) ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์และเนื้อหาที่สัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบและประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และการวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ ใบรับรอง HE-152-2564 เมื่อวันที่ 31 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้ทำการประสานแจ้งให้บุคคลผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้า 7 วัน พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ที่จะลงพื้นที่ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องเพียงพอแล้วก็จะได้นำข้อมูลนั้นไปดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป สำหรับด้านการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้แจ้งให้บุคคลผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้า 7 วัน พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ ในการจัดการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยขอเวลาในการสนทนาไม่เกิน 60 นาที และขออนุญาตบันทึกเสียง ภาพ และวิดีโอ ระหว่างการสนทนา ผู้วิจัยทำสรุปและทบทวนประเด็นในการสนทนากลุ่มในวันที่ทำการจัดการสนทนากลุ่ม เมื่อเห็นว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอที่จะนำไปวิเคราะห์แล้ว จึงยุติการสนทนากลุ่ม ส่วนพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยใช้วิธีให้ผู้ช่วยผู้วิจัยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเก็บรวบรวมข้อมูล และติดต่อสื่อสารผ่านทางออนไลน์และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากอยู่ในช่วงมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อความรวดเร็วและอำนวยความสะดวกโดยมีคำตอบแทนให้กับผู้ช่วยวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันและวิเคราะห์เชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ โดยนำเสนอกรอบแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จะทำการสรุป รวบรวมความคิดที่ได้จากการสนทนากลุ่มและนำเสนอให้กับกลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาสังเคราะห์ผลการวิจัย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

ผลการวิจัย

การศึกษาประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ปรากฏอยู่ใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาในรูปแบบของตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่า ไม่สามารถระบุถึงระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนได้ เนื่องจากประวัติศาสตร์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในรูปแบบลักษณะเช่นนี้ เกิดขึ้นจากการสั่งสมประสบการณ์ในวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนกลายมาเป็นตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่า การสืบทอดมีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการแบบ “ประวัติศาสตร์มุขปาฐะ” ซึ่งหมายถึง การบอกเล่าประวัติศาสตร์โดยมักจะเป็นหลักฐานจากผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต แต่อาจจะรวมไปถึงตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ดังเช่นคำสัมภาษณ์

“...ประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในรูปแบบตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่าต่าง ๆ สามารถให้รายละเอียดความเป็นมาทั้งในด้านจุดเริ่มต้น และองค์ประกอบของดนตรีในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะรูปรพรรณสัณฐาน ของเครื่องดนตรี รูปแบบลักษณะในการบรรเลง บทเพลง เป็นต้น...” (Sansongsiri, Interview, February 1, 2021)

และประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์วัฒนธรรมทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเป็นมาที่ยาวนานสามารถย้อนไปเมื่อประมาณ 5,000 ปีที่แล้ว โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อาศัยอยู่ 2 ฝ่าย ทางตอนใต้ของแม่น้ำเหลือง ในขณะนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีชื่อเรียกว่า “จูลี” โดยพบภาพเขียนประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกำลังบรรเลงบรรเลงเค่งและเต็นรำ ต่อมากลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีการอพยพลงมาเรื่อย ๆ ด้วยสาเหตุของภัยสงคราม กระทั่งภายหลัง 15 ปีของการเริ่มต้น มหาอาณาจักรจีน ก็ถึงยุคล่มสลายและชาวฮั่นได้เข้ามาปกครองแผ่นดินจีน ชาวฮั่นได้มีการบันทึกประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้อย่างชัดเจน ได้บันทึกเรื่องการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกับชาวฮั่นซึ่งเป็นสงครามที่ใช้ระยะเวลาอย่างยาวนาน โดยสงครามนี้เกิดขึ้นนอกกำแพงใหญ่ ซึ่งหมายถึงการรุกรานของชาวฮั่นต่อแผ่นดินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเมื่อครั้งอดีต สงครามครั้งนี้ได้บันทึกถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไว้ว่า เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการเสียชีวิต ก็จะมีธรรมเนียมปฏิบัติการบรรเลงเค่งเป็นลักษณะกลุ่มใหญ่พร้อมกับวงปี่รอบหมู่บ้าน เรียกว่า “เป่าเค่งไล่ฮั่น” ซึ่งหมายถึง การบรรเลงเค่งเพื่อเป็นการไล่ศัตรูและสิ่งไม่ดีต่าง ๆ (Wichat, 2014, p. 181) ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏนั้น ยังได้แสดงถึงความเป็นมาที่เก่าแก่ของเค่ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีอันบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยเครื่องดนตรีชนิดนี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมีความเกี่ยวพันกันกับประวัติศาสตร์ของจีนในยุคสมัยโบราณ ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยราชวงศ์ฮั่นเรื่อยมาจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง และเดินทางอพยพเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจากภัยสงครามและการกดขี่จากภาครัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเดินทางผ่านเส้นทางของการค้าฝิ่นในสมัยนั้นโดยเป็นเส้นทางข้ามและเลียบลำน้ำหยวนลงมา



ภาพที่ 2 แผนที่กลุ่มน้ำโขง : การอพยพเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวของกลุ่มชาติพันธุ์
ที่มา : Indo-Pacific Defense Forum, 2019, online.

ในการอพยพครั้งที่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เดินทางเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 2 ช่วงระยะเวลา คือ ช่วงที่ลาวอยู่ภายใต้การปกครองในสมัยราชอาณาจักรลาวซึ่งมีการปกครองแบบราชาธิปไตย ในสมัยนี้เป็นยุคแห่งความรุ่งเรืองของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งโดยเฉพาะการขับร้องและพิธีกรรมงานศพซึ่งมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่โดยผลมาจากนโยบายด้านการค้าฝิ่น ซึ่งทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในตระกูลหรือแซ่ใหญ่ ๆ นั้นสามารถที่จะจัดพิธีกรรมได้อย่างยิ่งใหญ่อีกต่อมาในระหว่างสงครามกลางเมือง คนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้รับผลกระทบอย่างมากจากภาวะสงครามและการอพยพหนีภัยสงคราม นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) สภาพความเลวร้ายอันเกิดขึ้นจากสงครามได้เริ่มจางหายไป การสร้างความเป็นชาตินิยมลาวโดยการใช้วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ได้ถูกจัดตั้งและถูกบังคับใช้เพิ่มมากขึ้น ธรรมเนียมปฏิบัติและประเพณีนิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ขัดต่อแนวทางของพรรคประชาชนปฏิวัติ ซึ่งอาจมีความล้าหลังและไม่เหมาะสมก็ได้ถูกสั่งระงับ ในช่วงระยะเวลานี้วัฒนธรรมและประเพณีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอยู่ในสภาวะฟื้นฟูจากภัยสงคราม กิจกรรมด้านดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ การบรรเลงเครื่องดนตรีในพิธีกรรมงานศพได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลใหม่โดยอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมโดยใช้กิจกรรมดนตรีได้ การบรรเลงดนตรีและการขับร้องด้วยภาษาม้งในงานรื่นเริงบันเทิงเป็นสิ่งที่ถูกจำกัดเฉพาะในงานระดับหมู่บ้าน หากแต่งงานรื่นเริงบันเทิงในระดับเมืองขึ้นไปถูกทดแทนด้วยการขับร้องบทเพลงชาตินิยมของพรรคประชาชนปฏิวัติด้วยภาษาลาว ดังเช่นคำสัมภาษณ์

“...การบรรเลงดนตรีในพิธีกรรมการเข้าทรง หรือ อ้วนเง้ง กลายเป็นสิ่งต้องห้ามมากที่สุด เนื่องจาก การรักษาโรคโดยวิธีการที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อลักษณะเช่นนี้ถูกมองว่าเป็นการกระทำ ที่สื่อถึงความไม่เจริญและเป็นการทำลายอารยธรรมของประเทศชาติ ผู้ที่ฝ่าฝืนจะมีโทษหนัก การบังคับใช้กฎระเบียบเช่นนี้มาพร้อมกับ การบังคับใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ ซึ่งระบบเศรษฐกิจนี้ไม่สามารถสร้างความมั่งคั่งยั่งยืนให้กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้...”

(Vouthisouk, Interview, April 10, 2021)

ต่อมาได้มีการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยปัจจัยเกิดขึ้นภายหลังจากฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าครอบครองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เคยรับเคียงบำเคียงไห่กลับทหารสำนักข่าวกรองกลางหรือซีไอเอ (Central intelligence agency : CIA) ซึ่งเป็นหน่วยงานข่าวกรองฝ่ายพลเรือนของรัฐบาลกลางสหรัฐต้องกลายเป็นผู้อพยพเข้ามาอยู่ตามค่ายพักพิงชั่วคราวในราชอาณาจักรไทย หลังจากนั้นจึงได้รับการช่วยเหลือให้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศตะวันตก โดยปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่ใน 11 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เครือรัฐออสเตรเลีย เฟรนช์เกียนา ประเทศแคนาดา สาธารณรัฐอาร์เจนตินา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รวมถึงราชอาณาจักรไทยที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (Mottang, 1977, p. 50)

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแบ่งได้เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ม้งเดือว (Hmoob dawb) ม้งจั่ว (Moob ntsuab) ม้งซ้อ (Hmoob swb) ม้งเป้ (Hmoob peg) ม้งเซา (Hmoob xauv) ม้งซัว (Hmoob sua) และม้งปัว (Hmoob pua) (Leepreecha, 2011, p. 5) แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในราชอาณาจักรไทย แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ม้งขาว (ม้งเดือว) และม้งเขียว (ม้งจั่ว) เท่านั้น และได้ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยกระจายใน 14 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา น่าน แพร่ สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ เลย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง ตาก กำแพงเพชร และสระบุรี โดยกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีระเบียบทางสังคมซึ่งอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของความเป็นระบบเครือญาติ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว สายตระกูลหรือแซ่ โดยมีความสัมพันธ์ทางพิธีกรรม การแต่งงานเป็นเครื่องเชื่อมโยงตระกูลหรือแซ่ต่าง ๆ ให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่สำคัญและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ดนตรีใช้ในการบรณลงเพื่อเป็นการสื่อสารติดต่อกันระหว่างมนุษย์กับผี วิญญาณ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าจะช่วยดลบันดาลให้เกิดความทุกข์หรือความสุขกับคนในสังคม ดนตรียังใช้เพื่อการนัดหมายและการเดินทางโดยเป็นดนตรีแบบดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันมา ไม่มีการนำมาผสมผสานกับดนตรีในสังคมสมัยใหม่ ในด้านเนื้อหา มีการสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อ วิถีชีวิต ประเพณี และการอบรมสั่งสอนสมาชิกในชุมชนหรือสังคม จึงกล่าวได้ว่า ประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนมีลักษณะที่เฉพาะและเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สอดคล้องเชื่อมโยงกับกฎระเบียบในสังคมที่กำหนดไว้ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี วิถีชีวิตและความเชื่อได้หลอมรวมกันและยากที่จะแยกออกจากกันได้

การศึกษาสังคัลลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

ผลการศึกษาสังคัลลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ปรากฏว่าเป็นการสืบทอดแบบมุขปาฐะจึงไม่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ไว้ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีตัวหนังสือเป็นของตนเอง สังคัลลักษณ์และบทบาทหน้าที่ในวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งต่อสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับขนบจารีต ธรรมเนียมปฏิบัติ และประเพณีอย่างแยกจากกันไม่ออก มีการสอดแทรกข้อห้าม ขอนิยม ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของบทเพลง ด้านลักษณะทางกายภาพโครงสร้างของเครื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประดิษฐ์หรือสร้างจากวัสดุที่หาได้ง่ายตามธรรมชาติ ได้แก่ ไม้ไผ่ ไม้ไผ่ ไม้ต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้โลหะมาประกอบเป็นส่วนลิ้นของเครื่องดนตรี ได้แก่ เค้ง และ ต้า-บลา่ย และมีการใช้โลหะประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรี ได้แก่ เต็น เครื่องดนตรีและบทเพลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารหรือบอกเล่าเหตุการณ์ให้คนในชุมชนหรือสังคมนั้นได้รับทราบ ได้แก่ เมื่อได้ยินเสียงเค้งกับตัวก็แสดงว่ามีการเสียชีวิตและมีการประกอบพิธีกรรมงานศพ เมื่อได้ยิน

เสียงตัวแน่น เจียแน่น และฉื่อแน่นก็แสดงว่ามีพิธีกรรมการเข้าทรงเพื่อรักษาอาการผู้เจ็บป่วย เป็นต้น นอกจากนี้จากการศึกษาประเด็นด้านสังคมวัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน สามารถสรุปเป็นข้อได้ดังนี้

1. ท่วงทำนองของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้แก่ การเป่าเค้ง เป่าตร้า-บล่าย เป่าเต็น เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นการบรรเลงโดยเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกับบทกลอนหรือบทขับร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เรียกว่า “ไห่กือเซีย”
2. เนื้อหาของบทเพลงมีลักษณะที่กระชับและน่าฟังเหมาะสมกับทำนอง ซึ่งนักดนตรีแต่ละคนจะนำเนื้อหาดังกล่าว มาบรรเลงในรูปแบบลักษณะทำนองเร็ว-ช้า และ ขึ้น-ลง แตกต่างกันไป แต่อยู่ในบริบทขอบเขตของทำนองกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่สืบทอดกันมา โดยไม่ได้กำหนดรูปแบบลักษณะที่ตายตัวเหมือนกับดนตรีของสังคมเมืองหรือดนตรีสมัยปัจจุบัน
3. ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ไม่ค่อยเคร่งครัดหรือนั่นในด้านจังหวะ แต่เน้นในด้านท่วงทำนองและการสื่อสารถ่ายทอดอารมณ์ของบทเพลงให้กับผู้ฟัง
4. การบรรเลงดนตรีที่มีจังหวะหนัก-เบา และมีการลากเสียงให้ยาว ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามและตอบสนองด้านอารมณ์ด้วยลักษณะของความอ่อนช้อย น่ารัก อ่างว้าง และน่าสงสาร เป็นต้น
5. วิธีการสืบทอดดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่มีรูปแบบหลักสูตรหรือการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะและด้วยวิธีการให้เด็ก ๆ ได้ยินได้ฟังและทดลองบรรเลง เรียนรู้เนื้อหา และทำนองของบทเพลงซึ่งเป็นไปตามวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ภูเขา และผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผู้คนมีอารมณ์ร่วมไปในบทเพลงจนถึงขั้นการนำเครื่องดนตรีมาบรรเลงเพื่อสื่อสารและแสดงออกซึ่งอารมณ์ของตนเอง



ภาพที่ 3 เค้งหรือแคนม้งที่ประดิษฐ์จากวัสดุทดแทน

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2563 ณ สนามโรงเรียนปากกลางมิตรภาพที่ 166 ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านลักษณะโครงสร้างของเครื่องดนตรีนั้น ปรากฏว่าเป็นไปในลักษณะของการขาดแคลนวัสดุธรรมชาติ ที่นำมาประดิษฐ์หรือสร้างเครื่องดนตรี ได้แก่ เค้ง ตร้าปือลี่ เป็นต้น ซึ่งสมัยก่อน

ทำจากไม้ไผ่เยื่อ ซึ่งในปัจจุบันจึงค่อนข้างหายากและมีราคาสูง ในปัจจุบันจึงพบเห็นการใช้วัสดุทดแทน ได้แก่ ท่อพีวีซี และท่ออะลูมิเนียม นำมาประดิษฐ์หรือสร้างเครื่องดนตรีแทนที่วัสดุเดิม แต่ทั้งนี้ คุณภาพของเสียงจะดีหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับฝีมือและประสบการณ์ของช่างเป็นสำคัญ การซ่อมบำรุงและดูแลรักษาเครื่องดนตรีที่ชำรุดก็เป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง มีการใช้วัสดุทดแทนสมัยใหม่เข้ามาเพื่อใช้ในการซ่อมแซมเครื่องดนตรีที่ชำรุด เนื่องจากวัสดุทดแทนสามารถซื้อหาได้ง่ายและใช้ทดแทนวัสดุแบบเดิมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและเครื่องมือไฟฟ้า ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ สามารถอำนวยความสะดวกในการทำงานสำหรับช่างที่ประดิษฐ์หรือสร้างเครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เป็นอย่างดี ในด้านการเปลี่ยนแปลงระบบเสียง พบว่า ระบบเสียงยังคงเป็นแบบ 5 เสียง (Pentatonic scale) เช่นเดิม ซึ่งมีเสียงและสำเนียงอันเป็นลักษณะที่เฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงเดี่ยวไม่มีการประสมวง ยกเว้นการบรรเลงร่วมกันในพิธีกรรมงานศพ

ด้านบทเพลง มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ บันไดเสียง (Scale) ซึ่งแต่เดิมใช้กลุ่มเสียงแบบไมเนอร์ (Minor) เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันได้มีการนำบันไดเสียงแบบเมเจอร์ (Major) มาใช้เพิ่มเติม เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ฟังมีความเปลี่ยนแปลงไป มีความนิยมฟังเพลงที่ขับร้องด้วยภาษาม้งแต่เป็นเพลงที่มีรูปแบบลักษณะเป็นสากลหรือสมัยใหม่ โดยใช้บันไดเสียงซีเมเจอร์ (C major) และเป็นนักร้องกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยอยู่ ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพราะฉะนั้น การบรรเลงดนตรีและการขับร้องโดยใช้ระบบเสียงที่มีการสืบทอดกันมาและอยู่ในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแบบดั้งเดิม ก็ยังคงปรากฏเพียงแต่ได้รับความนิยมน้อยลงไปและใช้ในเทศกาล โอกาสพิเศษ และพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ ช่องทางในการรับชมรับฟังก็มีความหลากหลายมากขึ้น ตั้งแต่ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเทปคาสเซ็ท ซีดี ดีวีดี และ MP3 จนพัฒนามาเป็นระบบสตรีมมิ่ง (Streaming) จึงกลายเป็นช่องทางสำคัญต่อผู้ฟัง เช่น ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น โดยผู้ที่ต้องการแสดงความสามารถต่าง ๆ ของตน รวมถึงศิลปินต่าง ๆ ก็สามารถอัปโหลดไฟล์วิดีโอขึ้นสู่หน้าเว็บไซต์ได้อย่างสะดวกสบายและยังสามารถสร้างรายได้จากการทำยูทูบซึ่งได้รับความนิยมในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงด้านบทบาทและหน้าที่ เกิดขึ้นเนื่องจากกระแสของสังคมเมืองหรือสังคมสมัยใหม่ก็เข้ามามีบทบาทในครอบครัว ชุมชน สังคม และระบบการศึกษาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้และสอนการดำรงชีวิตแก่เด็ก ๆ และเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง หากแต่กระแสของสังคมสมัยใหม่กลับไม่ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมและเสริมสร้างค่านิยมอันดีงามให้กับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและไม่ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนอย่างเป็นระบบ ดังนั้น วิถีชีวิตที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนที่มีต่อวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลดน้อยลงไป บทบาทและหน้าที่ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงพบเห็นได้ในเทศกาลหรือโอกาสที่สำคัญเท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการดำรงอยู่อย่างมั่นคงทางวัฒนธรรม ความคาดหวังในเรื่องการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบนจึงเป็นการฝากความหวังไว้กับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง



ภาพที่ 4 เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบรรเลงดนตรีในพิธีกรรมงานศพ

ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2564 ณ บ้านร่องสำน ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกลุ่มน้ำโขงตอนบนมีรายละเอียดค่อนข้างมากมาย ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงการสั่งสมในด้านขนบจารีต ธรรมเนียม และประเพณีที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน และถ่ายทอดมาสู่ลูกหลาน ความเชื่อนี้ไม่ได้แยกออกไปจากการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งยังคงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผี วิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การรักษากฎเกณฑ์ที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมานั้น จึงต้องกระทำการอย่างเคร่งครัด หากมีการละเมิดก็จะเกิดเหตุไม่ดีต่าง ๆ จะต้องขอขมาและแก้ไขความผิดที่ได้กระทำไป การรักษากฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งอยู่รอดได้ในสภาพชีวิตที่ยากลำบากและต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสภาพสังคมปัจจุบัน ดนตรีและบทเพลงที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมความเชื่อยังคงเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ถึงแม้ความเจริญและความทันสมัย ได้แก่ สถานะรักษาพยาบาลสมัยใหม่ การคมนาคมที่สะดวกสบาย เป็นต้น ได้เข้ามามีบทบาทเข้ามาแทนที่ แต่ในด้านความเชื่อ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งคิดว่าไม่เป็นการเสียหายที่จะให้ความเชื่อ ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มองไม่เห็น การเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่อบรมสั่งสอนและสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดเกี่ยวกับความเชื่อที่ล้วนเป็นกุศโลบายที่ทำให้คนในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเคารพต่องานบุญต่อบรรพบุรุษผู้มีพระคุณ รวมถึงให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความรักใคร่กลมเกลียวและสามัคคีกันเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งดำรงอยู่ได้ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ในด้านการอบรมสั่งสอน โดยสมัยก่อน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกลุ่มน้ำโขงตอนบนจะใช้นครีและการขับร้องซึ่งมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรม แนวความคิด ความเชื่อ และหลักปฏิบัติที่สั่งสมให้แก่บุคคลในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ และรูปแบบลักษณะการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจะมีลักษณะแบบเผด็จการ คือ ผู้อาวุโสของครอบครัวเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจทุกอย่างและมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนถึงวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องและวัฒนธรรมสำหรับลูกหลาน โดยผู้อาวุโสจะเน้นในเรื่องของระเบียบ กฎข้อห้าม และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ คือเรื่อง ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ และความจงรักภักดี ส่วนลูกหลานหรือเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มคนในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีสถานะในสังคมน้อยหรือต่ำที่สุด ดังนั้น ลูกหลานจึงไม่มีสิทธิโต้เถียงกับผู้อาวุโสหรือพ่อแม่ของตนเอง ลูกหลานต้องให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่

โดยสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นสังคมอำนาจของฝ่ายที่เป็นผู้ชาย คือ บรรพบุรุษ ผู้อาวุโสตั้งแต่ทวด ปู่ และพ่อต่างมีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานให้เป็นคนดี บทบาทของเพศชายตามประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีสูงมาก ผู้ชายมีบทบาทหลักในการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้หญิงเปรียบเสมือนเป็นสมบัติของสามี ผู้หญิงมีหน้าที่แค่เลี้ยงลูกและดูแลงานบ้านเพื่อสนองความต้องการของสามีและญาติ ผู้หญิงจึงมีโอกาสได้เรียนหนังสือน้อยกว่าผู้ชาย ลูกหลานกลุ่มชาติพันธุ์ต้องรับรู้ถึงบทบาทของตนเองในครอบครัว ความสัมพันธ์ วิธีการปฏิบัติ ความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวและเครือญาติ ลูกหลานต้องฝึกความรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของครอบครัว ลูกหลานหรือเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีวุฒิภาวะค่อนข้างสูงตั้งแต่ยังเยาว์วัย แต่ในปัจจุบันเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับอิทธิพลจากกระแสวัฒนธรรมหลักในสังคมเมืองซึ่งมีความทันสมัยและมีเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้การอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดูเปลี่ยนไป เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบันเริ่มไม่ให้ความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ ความไม่เข้าใจกันระหว่างพ่อแม่กับลูก มีผลทำให้ลูกหนีออกจากบ้านและประพฤตินิสัยที่ผิดกฎหมาย เมื่อเติบโตเข้าสู่การเป็นวัยรุ่นก็มีโอกาสที่จะกระทำความผิดกฎหมาย ไม่ใช่เป็นเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่สืบเนื่องจากการมีข้อขัดแย้งระหว่างเยาวชนกับครอบครัว ในเรื่องการเลี้ยงดูตามประเพณีดั้งเดิมกับความคิดของเยาวชนที่มีต่อกระแสวัฒนธรรมในกระแสหลัก การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ใช่การล้มล้างวัฒนธรรมเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่เป็นการปรับบทบาทการเลี้ยงดูของผู้ปกครองต่อการปรับตัวของเยาวชนที่ต้องเผชิญและปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่กับกระแสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันควบคู่กับกระแสวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม หากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการยอมรับและผสมเข้ากับกระแสวัฒนธรรมหลักในเมืองก็จะทำให้เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์รู้สึกว่าคุณค่าตนได้รับการยอมรับจากสังคม โอกาสที่จะเข้าสู่การกระทำที่ผิดกฎหมายก็ย่อมลดลง

อภิปรายผล

ประวัติความเป็นมาของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบของตำนาน นิทาน หรือเรื่องเล่า ถือเป็นประวัติศาสตร์ในทางดนตรีที่กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อและสืบทอดต่อกันมาและเกิดขึ้นจากการสังสมประสพการณ์ในวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยผ่านกระบวนการแบบ “ประวัติศาสตร์มุขปาฐะ” ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ วิชุด (Wichat, 2014, p. 295) ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบของตำนานหรือนิทานถือเป็นประวัติศาสตร์ในทางดนตรีที่กลุ่มชาติพันธุ์เชื่อถือสืบทอดต่อกันมาและใช้เป็นคำอธิบายถึงจุดกำเนิดและความเป็นมาของดนตรีตามโลกทัศน์ในกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งยังสามารถให้รายละเอียดที่มาทั้งในด้านจุดกำเนิดและองค์ประกอบของดนตรีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอธิบายถึงลักษณะรูปพรรณสัณฐานของเครื่องดนตรีหรือลักษณะรูปแบบของการบรรเลง ซึ่งประวัติศาสตร์ในลักษณะเช่นนี้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจากการศึกษาสังคีตลักษณ์และบทบาทหน้าที่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มน้ำโขงตอนบนเป็นลักษณะการสืบทอดแบบมุขปาฐะและมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขนบจารีตธรรมเนียมปฏิบัติ และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกข้อห้าม ขอนิยม ข้อปฏิบัติ โดยความเชื่อและการปฏิบัติตามแนวทางของบรรพบุรุษและทางวัฒนธรรมจะช่วยให้เกิดความราบรื่นในการทำหน้าที่ของสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนด้านจิตวิทยา อีกทั้งแสดงให้เห็นพื้นฐานของความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ (Phanphet & Nakpee, 2016, p. 2092) โดยถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของบทเพลงด้านลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรีเป็นการประดิษฐ์หรือสร้างจากวัสดุที่หาได้ง่ายธรรมชาติและใช้โลหะเป็นส่วนประกอบ ในด้านบทเพลง กลุ่มชาติพันธุ์ใช้บทเพลงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารหรือบอกเล่าเหตุการณ์ในโอกาสพิเศษหรือพิธีกรรมสำคัญให้กับคนในชุมชนหรือสังคมนั้นได้รับทราบ สำหรับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดนตรี

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ที่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของเครื่องดนตรีและบันไดเสียง (Scale) เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้รับเอาวัฒนธรรมดนตรีสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้การซึมซับรับรู้วัฒนธรรมจากสังคมภายนอก ในรูปแบบของสังคมเมืองดำเนินไปอย่างรวดเร็ว แนวคิด ค่านิยมในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การศึกษา การแต่งกาย การใช้ภาษา ตลอดจนการเสพสิ่งบันเทิงได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยซึ่งย่อมมีผลต่อวัฒนธรรมดนตรี กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในลุ่มน้ำโขงตอนบน ซึ่งสอดคล้องกับวิญญู บุญรอด (Boonrod, 2021, p. 363) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด โดยการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นการผสมผสานและก่อให้เกิดนวัตกรรมหรือวัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนให้การยอมรับ การเปลี่ยนแปลงอาจอยู่ใน 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการวางแผน โดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นกระบวนการประดิษฐ์หรือสร้างเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจากช่างที่ยังคงหลงเหลืออยู่เพื่อเป็นการอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ของเครื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งต่อไปในอนาคต
2. ควรศึกษาถึงรูปแบบลักษณะการบรรเลงดนตรีและการขับร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบลักษณะเพื่อเป็นการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น นโยบายของรัฐบาล เป็นต้น
3. ควรขยายขอบเขตการวิจัยโดยศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากลุ่มน้ำโขงตอนบน เพื่อเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการทั้งทางมนุษยดนตรีวิทยา ดนตรีวิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และวัฒนธรรมศึกษา เป็นต้น เพื่อขยายผลการศึกษาไปในเชิงลึก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง รวมไปถึงเป็นประโยชน์ในการจัดการ การพัฒนา และการจัดการศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเหมาะสมกับความเจริญด้านอื่น ๆ ในวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ของแต่ละบริบทพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- Boonrod, V. (2021). The Isan Folk Music : Influence on Human Changes. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 11(1), 360-369. (In Thai)
- Chantavanich, S. (2004). *Qualitative research methods* (12th ed.). Bangkok : Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Indo-Pacific Defense Forum. (2019). *Mekong River Basin Map*. Retrieved August 3, 2021, from <https://ipdefenseforum.com/th/2019/11/เงินอุดหนุนสำหรับ-แม่/> (In Thai)
- Kaiyawan, Y. (2007). *Research Tools*. Bangkok : Bangkok Supplemental Media Center. (In Thai)
- Kawla, N. (2010). *Traditional Music of the Hmong in the Nong Hoi Royal Project, Mae Ram Sub-District, Mae Rim District, Chiang Mai*. Research report. Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai. (In Thai)
- Khurasee, P. (2018). Integrating of the Dharma principles for strengthening Thai community development. *ARU Research Journal*, 5(3), 113-122. (In Thai)

- Leepreecha, P. (2011). *The Lao Hmong in Thailand: State Policies and Operations (1975-2009)*. Bangkok : Aroonprinting. (In Thai)
- Mottang, Y. (1977). *Hmong's history*. Bangkok : Odeon Store. (In Thai)
- Nutchanet, P. (2018). *Observational Learning and Imitation Behavior from Celeb Blog*. Thesis, Master of Communication Arts Program in Strategic Communications, Bangkok University, Bangkok. (In Thai)
- Pantasri, P. (2015). *Guidelines for Encourage, Conservation, and Development the Saw-Bang of Phu-tai people, Kalasin Province*. Research report. Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture, Bangkok. (In Thai)
- Phanphet, N., & Nakpee, N. (2016). *Funeral Song of Hmong in Nernperm Sub-district, Nakorntai District, Phitsanulok*. Research report. Naresuan University, Phitsanulok. (In Thai)
- Runghirun, M. (2006). *Khang : Musical Instrument in Hmong way of life*. Thesis, Master of Arts Program in Cultural Studies, Mahidol University, Nakhon Pathom. (In Thai)
- Sae Vang, J., Mr. (2020, 18 December). Village Headman. *Interview*.
- Sansongsiri P., Mr. (2021, 1 February). Chief Executive of the SAO. *Interview*.
- Somchandra, S. (2020). The Development of Anthropology of Music in Thai Society. *Journal of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University*, 32(1), 121-149. (In Thai)
- Vouthisouk, D. (2008). *Development and Adaptation of the Kmhmu Music of Lao People's Democratic Republic : A Case Study of Kieung Ensemble Ban Na Muang Houn in Oudomxay Province*. Thesis, Doctor of Philosophy Program in Cultural Science, Mahasarakham University, Mahasarakham. (In Thai)
- Vouthisouk, D., Mr. (2021, 10 April). Educator. *Interview*.
- Wichat, S. (2014). *Hmong Music in LAO People's Democratic Republic : its Music and Change*. Thesis, Doctor of Philosophy Program in Art and Cultural Research, Khon Kaen University, Khon Kaen. (In Thai)
- Young, G. (1962). *The Hill Tribes of Northern Thailand : a Socio-ethnological Report (2nd ed.)*. Bangkok : The Siam Society. (In Thai)

ผู้เขียนบทความ

นาย วรพจน์ มานะสมปอง

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

Email: worrapoj.m@gmail.com

ศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี

อาจารย์ที่ปรึกษาหลักวิทยานิพนธ์

Email: chapik@kku.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล เนสุสินธุ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

Email: nsurap@kku.ac.th

มหาวิทยาลัยขอนแก่น